

Soja tour: jo en baixo, i tu?

En aquest bistec hi falta sentit comú

El model agroalimentari global deixa un rastre al seu pas. Si per exemple seguim el de la soja topem amb la fàbrica de la pobresa, al Paraguai. Però no només deixa rastre al Sud: aquí el món rural ramader agonitza sota el pinso concentrat i a les ciutats les nostres espectaculars dietes es banyen en colesterol.

Però hi ha gent que ja està deixant un altre rastre...

"Sojeros" amb els seus homes enderroquen la casa d'una família camperola i comencen a calar-hi foc, durant el tercer desallotjament de Tecojó que ens descriu la Rafaela. Juny del 2005.

► *Van venir de nit, ens van ficar als meus néts, al meu marit i a mi al camió. Les gallines i el chanchito¹ corrien... El meu fill estava nerviós i cridava, el van colpejar al pit amb la culata del fusell. Al camió hi havia moltes criatures... Jo plorava. Ens van dur a Tercera Línea Tecojó, allí hi va haver molts cops. Vaig veure fum un tros enllà i li vaig preguntar al meu marit si era casa nostra, ell em va dir que no, que era més lluny. Després ens van dur a la fiscalia de Vaquería, i allí ens vam assabentar que havien matat a trets l'Àngel i en Leoncio. Recordo com plorava la seva mare, era velleta ella... La Rafaela m'explica els records del tercer desallotjament de més de cinquanta famílies a la seva comunitat camperola del centre del Paraguai, el 24 de juny del 2005. En aquest desallotjament es van arrestar 150 persones, es van cremar 56 habitatges, es van arrasar diverses hectàrees de cultius i dos pagesos desarmats van ser assassinats*

a trets per un "sojero", Opperman. La Rafaela té uns 60 anys. És una pagesa sense terra o almenys sense papers de propietat, com al voltant de 400.000 camperols en un país on el 2% de la població és propietària d'uns tres quarts parts de la terra, herència del passat colonial i de la recent dictadura del general Strossner.

La Rafaela i la seva família viuen des de fa cinc anys en una parcel·la de la comunitat de Tecojó que van ocupar amb el Moviment Agrari Popular (MAP), en unes terres que estaven destinades per la reforma agrària a famílies camperoles sense terra però que en canvi havien estat venudes il·legalment a empresaris per a la producció a gran escala de soja. Qui les ven són institucions públiques o fins i tot camperols que hi van accedir en el temps

¹ Porc.

L'Álvaro Porro (de la redacció d'Opcions) va escriure aquest article tornant d'un viatge pel Paraguai i després de la visita de Jorge Galeano a Catalunya. Totes les persones i situacions que hi apareixen són reals.

Uns activistes pengen un cartell a la sitja de la multinacional Bunge durant una acció al port de Barcelona per denunciar la importació de soja. Aquesta empresa fa el 75% de les importacions de soja cap a Espanya. Maig del 2006.

de la reforma agrària. Arriben els empresaris brasilers amb uns quants milions de guaranis a la cartera.² El camperol, que està abandonat per les administracions i que mai no ha vist tants diners junts, ven la seva parcel·la i se'n va a la ciutat. Però a la ciutat no hi ha feina i els diners de la venda s'acaben en un any, i allà no és com a Tecojó: allà sense diners no hi ha menjar, ni llenya, ni casa, ni aigua... Llavors ve la venda ambulants, la prostitució... i veiem com als voltants d'Asunción s'hi van concentrant cada vegada més pagesos en barraques sense altre futur que mendicar o robar. Mentrestant, a les terres que van vendre a Tecojó hi han plantat soja, i fumiguen amb el verí. I la parcel·la que un altre va vendre un tros més enllà està igual, i una família que hi ha al mig no pot més perquè li posen els diners damunt la taula i se li mor la vaca per enverinament i li fumiguen la casa... i al final doncs també se'n va. I a poc a poc la comunitat es va desfer. El relat és de Jorge Galeano, també de Tecojó i un dels dirigents del MAP, que ens parla de la fàbrica de la pobresa: la relació entre l'expansió de la soja i el creixement dels cinturons urbans de marginalitat.

XOC DE MODELS A LA RIERA

La soja va entrar al Paraguai i altres països d'Amèrica del Sud com un elefant en una terrisseria, només que en comptes de cassoles el que trenca són persones, famílies, comunitats, formes de vida i ecosistemes. En sis anys els cultius de soja al Paraguai han crescut un 83'7%, i avui ocupen la meitat de la superfície agrícola.³ El govern i les autoritats locals promouen aquesta expansió perquè veuen en la soja un producte d'exportació estrella que salvarà l'estancat PIB paraguaià, convertint així aquest oblidat país llatinoamericà en una capital de la soja. En aquesta expansió les comunitats camperoles, en un país amb gairebé un 50% de població rural, es presenten com un "obstacle al progrés", cosa que es tradueix en un imaginari de "ganduls i desvagats que impedeixen el desenvolupament". I tanmateix, algunes dades i realitats com la de Tecojó qüestionen el tipus de desenvolupament que està associat en molts casos amb el model agroexportador: els cinc departaments on la soja s'ha expandit més són els que tenen els índexos de pobresa, expulsió poblacional i concentració de l'ingrés més alts.

A Tecojó el MAP es va adonar d'aquesta situació i es dedica a denunciar les vendes

La soja va entrar al Paraguai com un elefant en una terrisseria, només que en comptes de cassoles el que trenca són persones, formes de vida i ecosistemes

il·legals de terra pública de reforma agrària a grans i mitjans productors de soja, normalment brasilers. En paral·lel, i donat el curs lent i trampós de la justícia paraguaiana, famílies camperoles de l'organització, com la de la Rafaela, ocupen les terres mal hagudes. Fins ara la justícia els ha donat la raó, però el poderós aparell judicial i mediàtic del model de la soja ha aconseguit retardar una sentència ferma a base d'apel·lacions. Mentrestant hi ha hagut tres desallotjaments il·legals de famílies en parcel·les ocupades, com el que narrava la Rafaela, duts a terme per forces parapolicials, "sojeros" amb els seus homes armats

i fiscals corruptes que pretenen donar aparença de legalitat al procés.

Tecojó consisteix en tres camins paral·lels de terra al llarg dels quals se succeeixen, cada 150 metres, els lots familiars: una casa davant i el cultiu per a autoconsum darrere. Si creuem la riera que hi ha a un extrem dels camins, el canvi és radical: quilòmetres i quilòmetres de soja, és el que s'ha anomenat el *desert verd*. Entre línia i línia de soja no hi ha res, ni un bri d'herba; d'això se n'encarrega el glifosat, el millor i únic amic de la soja transgènica de Monsanto.⁴ Aquest desert alimenta dues sitges de gra (una del cacic local, Arcadio, i l'altra de la multinacional Cargill) des de les quals milers de tones de soja començaran el seu viatge global. En aquests vint metres a banda i banda de la riera es materialitza de manera gairebé insultant el xoc de models: a un costat el de l'agroexportació i el mercat global, a l'altre el de l'agricultura camperola i la sobirania alimentària. El primer vol fer-se amb les terres i aigües del segon. Per aconseguir aguantar l'investida a llarg termini, el MAP planteja la gestió i la propietat de la terra de manera comunal, treballar molt la formació i conscienciació i afavorir models de producció agroecològics que prioritzin l'autoconsum i garanteixin una dieta balancejada sense necessitat d'importar llavors, químics, maquinària, etc. El que no sigui per a autoconsum es mirarà de vendre en mercats locals de forma conjunta.

L'accés als mercats locals per als pagesos és una peça clau que es va dificultant amb l'arribada de l'agricultura industrial i les empreses de distribució. El meu viatge continua cap a Ciutat de l'Est, a l'extrem oriental del Paraguai, a uns quants centenars de quilòmetres de Tecojó. Allí visitem un mercat camperol recuperat per diferents organitzacions conscients de la importància de la comercialització local davant l'avanç del model agroexportador. Aquest mercat mira d'acostar a consumidors urbans, escèptics de la cultura del supermercat ja assentada al Paraguai, productes sans, barats i variats de diferents comunitats pageses del departament. En José i els seus companys de la Central de Productors de l'Alt Paraná ens expliquen

² Un milió de guaranis equival a 145 euros.

³ El principal motor de l'accelerat creixement de la demanda mundial de soja és la ramaderia intensiva.

⁴ Vegeu *El Context*, a la p. 11.

com troben una sortida avantatjosa per als seus productes (pastanagues, diferents tipus de *poroto*,⁵ formatge...) que els permetrà comprar oli, sal, estris d'escola, sabó, alguna bombeta...

**JOSEP, ALÍ I JORGE:
TRES HISTÒRIES, UNA MATEIXA
TRAMA**

Després de la meua visita al Paraguai serà en Jorge Galeano, el dirigent del MAP, qui visiti Catalunya per participar en el Tribunal Popular del Monocultiu de la Soja.⁶ I és que Espanya és el quart importador mundial de soja: 5'5 milions de tones el 2004,⁷ que dedica en un 92% a elaborar pinsos per a alimentació animal, especialment de porcs.

Anem fins a la Plana de Vic, que partint de la seva tradició ramadera s'ha convertit en una capital d'engreix de porcs per al mercat global. Allí visitem l'explotació d'en Josep. Ell i el seu fill han invertit molt a modernitzar la granja (400 porcs d'engreix i 80 vaques de llet) per poder subsistir. Queden poques explotacions familiars tan "petites". En Josep explica que molts veïns han anat tancant: *dels cinquanta d'abans en quedem tres amb vaques*, i sap que si no creixen i es modernitzen no hi ha res a fer. Escèptic, no sap si alegrar-se que el seu fill vulgui continuar amb la granja. En Jorge i jo ens sorprenem veient com el pinso industrial (amb un alt contingut de soja) que surt dels dipòsits és transportat per un tub fins a les menjadores. *Prement un botó dones menjar a tants porcs com vulguis*, explica en Josep. Ha demanat un altre crèdit per construir la bassa de purins que

Una casa de camperols al Paraguai abandonada i rodejada literalment de soja. Febrer del 2006.

En Jorge amb en Josep i el seu fill a la granja d'aquests últims a la Plana de Vic. Abril del 2006.

la Generalitat l'obliga a tenir. La gran concentració d'animals a les granges industrials de la Plana de Vic ha fet que el nivell de contaminació de terres i aigües sigui molt alt.

El dia següent visitem La Gleva, una cooperativa de consum agroecològic del barri de Gràcia de Barcelona, per participar en una xerrada. Després que en Jorge expliqui la situació que el model de la soja ha creat al Paraguai pren la paraula l'Alí, de la comunitat afrocolombiana de Cacarica. L'Alí ens explica com el seu poble ha estat desplaçat i reprimat pels paramilitars durant tres anys, arran de l'arribada dels cultius de palma africana per a exportació.⁸ Resulta gairebé obscè constatar els paral·lelismes entre la història de l'Alí i la d'en Jorge. Dues històries d'agroexportació i mercat global íntimament lligades a la nostra dieta i els seus conseqüents infarts: d'una banda oli de palma que du colesterol dolent i matèria primera de la brioixeria i fregits industrials, i de l'altra carn i embotits rics en greixos saturats. Una cadena des de la llavor fins al consum que no es pot dir que promogui la vida.

**MÉS ENLLÀ DE VÍCTIMS
I CULPABLES: ACTORS PER
LA TRANSFORMACIÓ**

Ara són en Jorge i l'Alí els que volen conèixer què és això de la cooperativa de consum. L'Àlex ho explica: *nosaltres ens hem organitzat per accedir a aliments sans i*

bons sota uns criteris socials i ecològics que hem acordat. Busquem productes locals, de producció agroecològica, explotacions familiars... mirant d'establir relacions directes amb els pagesos. El dia a dia de la cooperativa està força allunyat de la cadena de la soja o l'oli de palma. La seva forma de consum afavoreix els productes frescos vegetals de producció local i un consum reduït de carn, lactis i fregits industrials. El proveïdor de lactis (Mas Claperol) produeix el seu propi farratge i no utilitza pinso industrial amb soja, i les vaques de la proveïdora de carn (Assumpta Codinach) pasturen i fan transhumància al Pallars. A més, el local de la cooperativa és més que un magatzem de menjar: és un ateneu dinamitzat per la cooperativa on es fan xerrades com la d'avui, projeccions de vídeo, festes, concerts... Han organitzat un mercat d'intercanvi trimestral al carrer que té força èxit, participen en actes reivindicatius... En Jorge reflexiona en veu alta: *perquè a més el que m'atreu d'aquesta iniciativa de vostès és que va més enllà del consum. Es tracta de construir altra societat.* ■

⁵ Mongetes.

⁶ www.debtwatch.org/ct/inicio/enprofunditat/plantilla_1.php?identif=347.

⁷ Campaña No et mengis el món: *Quan la ramaderia catalana es menja el món. La soja mata*, 2005. Disponible al web que s'indica a la nota 6.

⁸ Vegeu la secció *Tiampes* al núm. 13 d'*Opcions*.